

ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ NA KŘÍŽOVATCE

Cliff Hague

Územní plánování v České republice se dosud nachází ve stavu rekonstrukce po dramatických politických změnách, jež začaly v listopadu 1989. Legislativa, vzdělání, instituce i běžná pracovní praxe musely být přetvořeny a rekonstruovány. Ačkoliv jsou podrobnosti pro Českou republiku specifické, povaha globalizace znamená, že mnohé z problémů a příležitostí jsou velmi podobné těm, kterým čelí plánovači v ostatních evropských zemích. Tento příspěvek předkládá tezi, že územní plánování se vyvíjelo jako součást širšího „příběhu rovnostářské modernizace“. Až do sedmdesátých let byl stav územního plánování v tehdejší Československu v mnoha ohledech podobný plánování ve většině států západní Evropy. V osmdesátých letech však došlo z tohoto hlediska k podstatným změnám. Ekonomické a politické změny na Západě vyústily ve výrazné změny v cílech a procesech územního plánování. V roce 1990 začali územní plánovači ve střední a východní Evropě čelit podobným výzvám. Článek se snaží promítnout současné společenské trendy do prognózy: jak by mohlo územní plánování vypadat za dvacet let?

Územní plánování, jak jsme jej znali

V průběhu šedesátých a začátkem sedmdesátých let sdíleli evropští územní plánovači obdobné myšlenky i praktické zkušenosti. Plánování měst a regionů se rozvíjelo způsobem, který odborníkům umožňoval naplánovat výhody pro široké spektrum méně majetných lidí. Tvrzení, že se ve všech oblastech bude dařit lépe, bylo důvěrně známým tématem komunistického státu a plánování v tom nejširším slova smyslu bylo oficiálně schváleným prostředkem k dosažení tohoto cíle. Ale také v západoevropských zemích docházelo k podobným trendům. Potřeba poválečné rekonstrukce, smysl pro společný cíl a důvěra vlád ve schopnosti rozumu vyústila v práci na „státních systémech blahobytu“. Potřeba zbavit se slumů a vytvořit lepší životní podmínky pro všechny stanovala po jednu generaci charakter i účel územního plánování.

Nejenom myšlenka veřejných služeb a plánování byla důležitou součástí toho, čemu říkám „hlavní společenský příběh“ jak na východě, tak na západě – územní plánovači museli zvládnout zpracování životaschopné a aktuální alternativy prostorovým formám primitivní industrializace měst. Systém zástavby, vysoké hustoty obyvatel, obytné soubory (sídlště) na obvodu měst, okrsková centra, průmyslové okrsky, nová města, zelený okruh (Green Belt), vzájemné oddělení funkcí v rámci využití území, vnitřní dopravní okruh – to vše se stalo v mnoha různých zemích běžnou součástí práce plánovačů. Plánování měst a regionů bylo (za pomoci soukromých investic na západě a státních v zemích sovětského bloku) prostředkem k produkci charakteristické prostorové formy sídel v polovině dvacátého století. Šlo o kontrolovaná, uspořádaná, dostředivá, funkčně účelná moderní města, jejichž

prvky a vzájemné vazby oficiálně vycházely ze „zabezpečení blahobytu“ jejich obyvatel.

Tvorba územních plánů byla v rámci této urbanistické formy dvourozměrným vyjádřením využití území, příprava plánů využití území určovala úlohu plánovačů. Ve střední a východní Evropě byl význam plánování v souvislosti s centralizací moci odrazem skutečnosti, že většinu územních plánů realizovaly státní ústavy, jakými byly v Československu Terplan a Stavoprojekty, s využitím výzkumu takových ústavů, jakým byl VÚVA, nikoli tehdy bezmocná místní veřejná správa. Užívání norem (co do vybavenosti, volných prostor, hustoty, silniční a maloobchodní sítě) ve jménu spravedlnosti a hospodárnosti mělo za následek standardizované a technokratické pořizování plánů. Obecně lze říci, že na

zpracování plánů jak na východě, tak na západě, bylo pohlíženo jako na technický úkon, sledující cíle veřejného zájmu. Nástroje územního plánování – územní plány a ukazatele, standardy volných ploch, zónování, architektonické modely, infrastruktura apod – překročily hranici východ-západ. Teorie, kterou plánovači razili, byla v prvé řadě zaměřena na návrh urbanistické formy a prostorového uspořádání. Neexistence trhu s pozemky a nemovitostmi za socialismu odbourala faktory, které v tržních ekonomikách komplikovaly použití teorie v praxi. Tak například pokusy definovat optimální velikost města nebo dělit hierarchii sídel a plánovat pro ně, byly mnohem věrohodnější v řízeném hospodářství, nežli v tržních ekonomikách.

Až do sedmdesátých let také územní plánovací vzdělávání v celoevropském

Širší souvislosti	Pokrok může být odborníky veden ve smyslu zlepšení situace širokého spektra méně majetných lidí prostřednictvím státem vedených akcí.
Hledaná prostorová forma	Uspořádané a dostředivé město s masovou výrobou i spotřebou, se segregací využití území do monofunkčních zón, do „hierarchie“ silniční sítě a rozmístění volných ploch a občanského vybavení na základě předepsaných standardů.
Plánovací koncepce a institucionální zázemí	Plánování je založeno na kolektivním zájmu společnosti jakožto celku, a jeho uplatňování je v podstatné míře zajišťováno státními prostředky. Plánování je v zásadě technickou záležitostí. Dominantní funkcí je tvorba plánů.
Dominantní těžiště plánovací teorie	Málo uvědomělého teoretizování - převažují „zásady a praxe“; nicméně stěžejní diskuse byly vedeny o geometrii urbánních forem (např. „zahradní města“ vs. „urbanita“). Absence trhu ve střední a východní Evropě podporovala teorii o optimální velikosti města.
Vzdělání v plánovacím oboru	Architektonické a stavařské základy. Silně založeno na rozvíjení technických zkušeností tak, aby výsledkem byly dvourozměrné plány, jež dávaly prostorovou představu o principech a standardech, jež musely být dodrženy.

Tab. 1: Plánování, jak jsme jej znali

měřítku vykazovalo vzájemnou podobnost. Ve všech zemích vycházela většina plánovačů ze škol architektonického či stavebně inženýrského zaměření, nebo podstoupila plánovací vzdělání prostřednictvím projekční praxe v ateliérech. Například v roce 1967 mělo zhruba 35 % členů Town Planning Institute ve Velké Británii architektonické vzdělání, kolem 15 % bylo stavebních inženýrů (Journal of the Town Planning Institute, 1967, s. 245-6).

V kostce můžeme charakterizovat (i když ne vždy lze zevšeobecňovat) „územní plánování, jak jsme jej znali“ v západní, střední a východní Evropě (tabulka č. 1).

Rozdělení východ - západ

Hospodářstvím celosvětově otrásla ropná krize v sedmdesátých letech. Zároveň se začaly nabízet nové možnosti, které přinesly informační technologie. Restrukturalizace ale probíhala nestejným tempem a země, zaměřené na sílu trhu, prošly nejrychlejšími změnami. Mnohem více bylo napsáno o dopadu těchto změn osmdesátých a devadesátých let na západní Evropu, než na Evropu střední a východní. Albrechts (1991) přímo hovoří o „strukturální krizi sedmdesátých a osmdesátých let“. Říká (se zaměřením na západoevropskou situaci), že jedním z důsledků ekonomické restrukturalizace je následující fakt:

„Uznání legitimacy plánování jako politického procesu k usměrnění sil, určujících rozvoj obce/místa v sociálně přijatelné míře, začalo být stále více zpochybňováno.“ (str. 123)

Tak jako mnoho jiných, zaměřil se Albrechts na změnu „fordismu“ (*uplatňování Fordem prosazované filozofie pracovního procesu v širším významu slova, pozn. překl.*) „založeného na mezinárodní prostorové dělbě práce v průmyslové sféře a na regulační státní intervenci, vyúsťující do výstavby státu blahobytu v politické oblasti“ (str. 123) na otevřenější, na trhu založenou formu výroby, kde klíčovou složkou je flexibilita. To je doprovázeno politickými změnami. Dominujícím společenským prvkem je přitom snížení vlivu státu, omezení byrokratické moci, a s tím související liberalizace jednotlivců a nárůst ekonomické konkurenceschopnosti. Tyto problémy ale nejsou čistě ideologické, jelikož odklon od fordismu změnil formu i proces urbanizace. Tabulka č. 2 se pokouší tyto změny charakterizovat.

Plánování měst se s překvapující snadností přizpůsobilo těmto výrazným změnám v uspořádání sídel. Plánovači již tehdy zaujímali kritické postoje k modernismu architektů a stavebních inženýrů. Tak například mnoho z územních plánovačů bylo znepokojeno destruktivními dopady městských rychlostních komunikací a bo-

jovalo za rehabilitaci městských čtvrtí a modernizaci bydlení jako za alternativy k demolicím a přestavbám. Šlo o pokus rekonstruovat úlohu plánování v rámci obnoveného, za obec více odpovědného státu blahobytu. Tyto změny přesměrovaly plánování od jeho tradiční technické základny k politickému a obecnímu rozvoji.

Vlády Margaret Thatcherové nezvrátily nijak významně předchozí plánovací systém částečně vzhledem k jistotám, které plánování poskytuje vlastníkům půdy a nemovitostí. Privatizace, zesílená tržní konkurence a důraz na rozvoj společně ovlivnily nárůst potřeby řízení územního rozvoje v rámci veřejného sektoru a zároveň nárůst potřeby zkušeností v řízení plánovacího systému pro soukromý sektor. Tak byl zaznamenán významný nárůst zaměstnanosti v oboru plánování jak v soukromých konzultačních agenturách, tak mezi velkými stavebními společnostmi, řetězci supermarketů apod. Počet profesionálních plánovačů (tj. členů Royal Town Planning Institute) narostl z 7136 v roce 1979 na 10118 v roce 1989. Ne všichni z nich ale plnili tradiční územně plánovací úlohy. Stále větší konkurence v nabídce lokalit vedla k narůstajícím aktivitám na úseku místního ekonomického rozvoje a rozvoje cestovního ruchu. Ze strany Evropské unie byla obzvláště podporována agenda ochrany životního prostředí. EU se

Od urbánních prvků a prostorových forem fordismu...	...k urbánním prvkům a prostorovým formám post-fordismu.
Rozlehlé továrny na rozlehlých pozemcích.	Technologické (business) parky a „high tech cluster“ – malá jednotky.
Doky a přístavy obchodující se zbožím.	Byty na pobřeží a hromadné bydlení v rekonstruovaných přístavních skladištích.
Obchodní domy v městských centrech a okrsková nákupní centra.	Nákupní haly na okraji města. Specializovaná nákupní centra.
Přestavba zastaralých obytných okrsků.	Ochrana starší zástavby, tvorba „parků průmyslového dědictví“.
Monofunkční využití území.	Smíšené využití území.
Velká sídliště se sociálním bydlením o vysoké hustotě obyvatel.	Převažuje soukromá bytová výstavba. Velká sídliště jsou diverzifikována a prostorově dělena.
Městské rychlostní komunikace a vzájemná segregace pěších a automobilů.	Stát upouští od výstavby hlavních městských tepen; návrat k blokové uliční síti.

Tab. 2: Urbánní přechody od fordismu k post-fordismu

také zásadně zasazovala o zajištění spravedlivé konkurenceschopnosti. Přetrvávání chudoby způsobilo nové problémy v těch obytných oblastech, kde se soustředilo nemajetné obyvatelstvo. Amos, Davies, Groves a Niner (1982, str.4) poznamenali, že způsob, jakým se legislativa zaměřuje na „výhodnou polohu, ochranu památek, rozvoj rekreace, rozvoj bydlení, snižování znečištění životního prostředí, rozvoj ekonomiky a zaměstnanosti a ochranu

lostí a myšlenek. Za daných změn jde o významnou výhodu - rozsah, do kterého se dnes britské vzdělávání v oblasti plánování jako aplikované společenské vědy rozvinulo, má své kořeny v praktickém řešení problémů a „školy, založené na praxi“ (Higgins, Simpson a kol., 1997). Hague (1996) tento fenomén nazval modelem „flexibilní specializace“ v rámci výuky územního plánování a shrnul jej v následující tabulce č. 3.

kazové“ ekonomiky nemohly být zcela izolovány od celosvětové soutěže a od potřeby zajistit přinejmenším klid svého obyvatelstva. Výrazné odchylky od klasické formy sovětského státního uspořádání tak lze nalézt v Jugoslávii, Maďarsku, a po roce 1980 také v Polsku. Éra glasnosti a perestrojky v osmdesátých letech představovala vlastní výzvu státním byrokraciím, potažmo tedy i územnímu plánování. Kontradikce v rámci glasnosti a perestrojky

Prvotní účel plánování	Dosáhnout, aby plánování měst a regionů bylo co nejeefektivnější, aby poskytovalo služby rozmanitému okruhu klientů (od developerů po společensky nepřizpůsobivé skupiny) při dodržení principů trvale udržitelného rozvoje a rovnoprávných příležitostí.
Odborné vzdělání	Rozmanitost cest k profesi jak prostřednictvím plánovacích škol, tak mimo ně. Specializace se rozvíjejí v rámci obecné báze znalostí, zkušeností a hodnot. Existuje dvoucestná interakce mezi vzděláním a praxí s uznáním vzdělání, nabytého praxí, a s potřebou trvalého profesionálního růstu.
Odborné znalosti	Široká, ale na společné bázi založená definice plánovače spočívá v jeho kapacitě sledovat problémy z různých zorných úhlů, v jeho předpokladech tvořivě navrhnout a koordinovat s důrazem na řídicí schopnosti, ve zkušenostech co do práce s lidmi, ve schopnostech naslouchat, utvářet profesní sítě a zvládat problematiku rozpočtů. Především jde ale o tvořivý přístup jak vzhledem k formálnímu monitorování plánovacího a realizačního procesu, tak k „nasávání“ všech aspektů profesionální činnosti a rozvoje.
Je to účinné, jestliže...	Účinnost má své limity ve všech situacích; plánovač vychází z omezených zdrojů a znalostí. Silná ekonomika může napomoci přílivu zdrojů, i když může zároveň způsobovat problémy, pokud nejsou zvolené investice v souladu s principem trvalé udržitelnosti. Politická podpora - intervence - v rámci tržní ekonomiky tuto formu plánování zjednodušuje.
Je to problematické, jestliže...	Existuje velmi unitární politická struktura, soustřeďující moc. Na vše je primárně nahlíženo z technického hlediska. Nejsou zde vzájemné vazby mezi vzděláním a praxí. Ve specializovaných oborech existuje silná konkurence mezi odbornými expertizami, avšak neexistuje instituce, schopná rozvíjet plánovačskou profesi a hrát tak roli jejího legitimního obhájce.

Tab. 3: Flexibilní model specializace v rámci plánovacího vzdělávání

před kombinací škodlivých vlivů v území“ vedl k nárůstu počtu lidí, zaměstnaných v oborech, souvisejících s plánováním. Tak se stalo, že restrukturalizace odstartovala tvorbu nových příležitostí a dobře zviditelnění plánovači nebyli jedinými, kteří obsazovali takto vzniklá místa. K tomu poznamenal jeden z ředitelů plánovacího odboru v nedávném průzkumu mezi zaměstnavateli plánovačů: „Plánovací personál je natolik odborně zdatný, aby mohl přejít do niky, vymezující změny v územním plánování“ (Bailey, Claydon, Glasson a Higgins, 1999, str. 22).

Proč byli britští plánovači tak přízpůsobiví? Zřejmě tomu napomohla slabost a eklekticismus plánovací teorie. Plánovači nebyli zatíženi předpisy soustavy zna-

V Británii představoval nárůst vysokoškolských plánovacích kurzů výraznou změnu. Jde o to, že členové RTPI (Royal Town Planning Institute) jsou zároveň členy profesních organizací architektonických a stavařských. V roce 1996 bylo ze 12 755 statutárních britských členů RTPI pouze 543 architektů, 391 odhadců a toliko 80 mělo stavařskou kvalifikaci. Tyto ostatní profese tak představují méně než 10% členské základny, nebo, jinak řečeno, 90% britských plánovačů nemá odborné vzdělání v architektuře nebo stavebním inženýrství.

Tyto změny v sedmdesátých a osmdesátých letech podstatně odlišily západoevropské plánování od praxe v sovětských satelitech. Ani tyto nedemokratické „pří-

ky ale představoval předpoklad, že rigidní státní struktury, odměňující apatii a přízpůsobivost a pronásledující nezávislé myšlení, budou schopny být postupně liberalizovány tak, aby zajistily jak změnu, tak kontinuitu. Nesprávnost tohoto přístupu prokázal až rok 1989.

Změny v plánování byly tedy za glasnosti a perestrojky mnohem menší než změny, kterými prošlo západoevropské plánování v osmdesátých letech. Tzv. „princip jednoty státní moci“ stále omezoval inovační a kritické trendy, občanská společnost byla slabá a místní veřejná správa byla toliko prodlouženou rukou centrální moci. Narůstalo například povědomí o rozsahu environmentálních škod, plánovací systém ale nebyl schopen inici-

Širší souvislosti	Privatizace, snížení role státu, priority na osobní spotřebě, rozmanitosti a odlišnosti, ztráta důvěry v budoucnost.
Prostorové formy	Konkurenceschopné konzumní město. Znovuvyužití opuštěných průmyslových ploch. Ochrana historicky cenných areálů. Bezpečné a atraktivní obytné soubory se smíšenými funkcemi. Urbánní forma, usnadňující trvale udržitelný dopravní systém.
Plánovací koncepce a agentury	Různorodost plánovacích agentur s tím, že většina investic přichází ze soukromého sektoru, ale zároveň s významnou úlohou veřejného sektoru jako mechanismu, stimulačního rozvoje. Plánovací orgány zahrnují příbuzné specializace, např. ochranu památek, ekonomický rozvoj či environmentální projekty. Rozvojové plány mají výrazně regulativní charakter s ohledem na ochranu a zlepšení vzhledu sídel a jejich částí. Narůstá množství jiných typů plánů (např. dopravní plány, plány bydlení apod.). Ne všichni plánovači plánují a ne všechny osoby, zabývající se plánováním, mají plánovací vzdělání.
Převažující zaměření plánovací teorie	Teorie je slabá, fragmentovaná a eklektická, ale v podstatě zaměřená na „mikropolitiku“ a postupy k dosažení rozhodnutí. Praxe jednoznačně upřednostňuje pragmatismus před jakýmkoli teoretizováním.
Plánovací vzdělání	Je eklektické a stále výrazněji oddělené od svých kořenů v architektuře a stavebním inženýrství. Odráží rozmanitost plánovací teorie. Snaží se zahrnout širokou škálu témat od životního prostředí a ekologie po ekonomii, veřejnou správu a vlastní přípravu plánů a zpracování rozvojových programů. Plánovací školy nabízejí tématicky příbuzné specializace, např. rozvoj cestovního ruchu, doprava, regenerace a projektování měst apod.

Tab. 4: Plánování v přechodu od fordismu

ovat jakoukoli diskusi, zabývající se alternativami rozvojových priorit státem vlastněných podniků. Došlo pouze ke změnám některých politik (např. se zvyšovala hustota obyvatel v obytných zónách, nebo se zdůrazňoval význam městských aglomerací jako center vybavenosti), ale jejich důsledkem bylo spíše posílení technické stránky územního plánování jako architektonického a stavebního procesu, než konfrontace plánovačů s dynamickým územním a vlastnickým trhem, nebo jejich střetávání s protichůdnými zájmy občanské společnosti. Vzdělávací a odborné zázemí územních plánovačů zůstalo v podstatě beze změny.

Celkově vzato lze říci, že rozdíly v plánovací praxi mezi západní a východní Evropou v osmdesátých letech narůstaly. Od prvků, které byly dříve společné (např. plánování nových měst) v té době na Západě upustili. V západních zemích tak našel narůstající zájem o životní prostředí legitimní vyjádření v podobě Směrnice EU o EIA, zatímco na východě (i když hlasnost alespoň umožnila rozpoznat a dokonce kvantifikovat míru znečištění) neexistoval žádný účinný mechanismus řešení těchto problémů v rámci územního plánování. Participace veřejnosti byla entusiasticky uplatňována v zemích, jako je Nizozemí, Dánsko a SRN, ale nebylo s ní počítáno v zemích „reálného socialismu“, kde plánování muselo setrvávat v sevření technokratické ideologie.

Tabulka č. 4 shrnuje rozvoj plánování ve Velké Británii v osmdesátých a devadesátých letech.

Jak by měl vypadat budoucí vývoj plánování?

Plánovači ve střední a východní Evropě jsou od roku 1990 vystaveni podobným tlakům a výzvám, jaké předtím zažili jejich západní kolegové. Komunistický „odkaz“ způsobil zejména začátkem devadesátých let v postsocialistických zemích východní a střední Evropy mnoho problémů (Hague 1990; Maier 1994). Jak by se tedy mělo plánování vyvíjet? Tabulka 5 nabízí jeden z možných scénářů, který chce být spíše provokativním, nežli vědecky erudovaným. Vychází z takové logiky, která tvořila analýzy, uvedené v tabulkách 1 a 4, z předpokladu, že urbánní plánování je v zásadě určováno „širším sociálním příběhem“, tedy idejemi a očekáváními, odpovídajícími tomuto období. Tento výhled na následujících dvacet let odráží nynější představy mládeže do pětadvaceti let, spojené s postupující globalizací kultury a konkurenceschopnosti. Stejně silně budou vytvářet obraz prostorových forem sídel a regionů. Moje vysvětlení budoucích trendů spočívá v narůstající decentralizaci měst, ale také ve zvětšujícím se nepoměru mezi úspěšnými a neúspěšnými oblastmi a v narůstajících sociálních rozdílech - chudí budou žít v prostředí podstatně odlišném od komfortu 75% společnosti.

Stejně silně změní vlastní urbánní plánování. Dohled nad využitím území bude toliko jedním prvkem škály regulačních mechanismů budoucnosti. Spíše než to, že dojde k jejich celoevropskému sladění očekávám, že růst spotřeby a konkurence bude mít za následek větší rozdíly co do typu plánů. Jakousi harmonizaci tak lze očekávat od globálních společností, investujících do „urbánních zón“, např. McDonaldivy zóny v každém evropském městě (a bude jich stále více) - budou mít stejný „k dětem přátelský kanon“, s nímž bude muset rozvoj počítat. Kontrolní a prováděcí práce mají být vykonávány interně nebo kontrahovány s jednou ze společností, specializovaných na trvale udržitelné environmentální systémy, což umožní okamžité zviditelnění a stanovení rizik vzhledem k trhu s nemovitostmi, obchodní činnosti, konkurenceschopnosti a inovacím. Plán bude představovat expertní systém, průběžně monitorující prostorová, územní a komerční rizika a zároveň předkládající možnosti a alternativy řídicím pracovníkům.

Taktéž očekávám rychlé změny v povaze a formě plánovacího vzdělání. Dopusd probíhalo na univerzitách, používajících osobní styk učitele a studenta. Tento způsob výuky je velmi nákladný a stát si nemůže dovolit jej nadále dotovat. Je ironií, že vyšší vzdělání ve většině zemí nyní probíhá (podobně jako ve střední a východní Evropě kdysi bydlení) v rámci jakéhosi „reálného socialismu“ - stát říká,

Širší souvislosti	Preferování růstu spotřeby, očekávání požitků, přednost pro jednotlivce, význam výběru, nedůvěra v loajalitu, víra ve všestrannou funkci informačních technologií a nadnárodních společností.
Hledaná prostorová forma	Decentralizace města, vyplývající z nároků na volný čas. Vyčleněné oblasti a sítě, založené na přednosti konkurence a řízeném riziku. Oblasti s nízkou poptávkou, v nichž dochází k úbytku služeb. Sítě měst spojené s nárůstem koridorů při dosažení kritického stavu konkurenceschopnosti. Opouštěná města v upadajících oblastech. Silné (možná neplánované) nárůsty předměstské zástavby u úspěšných urbánních center. Demolice a znovuvýstavba zachovává v rámci urbanistické infrastruktury stav, vytlačující historické a neefektivní stavby a prostory.
Plánovací koncepce a institucionální zázemí	Společné zóny řízené nadnárodními společnostmi v jejich „domácím“ stylu, vybavené službami, respektujícími trvale udržitelné životní prostředí a plánování obcí. Nárůst počtu nadnárodních společností, zabývajících se takovýmito službami. Virtuální plány jako sebemonitorující a sebeinovuující rozhodující systémy. Okamžité zviditelnění a stanovení rizik v investiční činnosti.
Dominantní těžiště plánovací teorie	Řízení, stanovení rizik a návrhy.
Vzdělání v plánovacím oboru	Prováděno ve spojených univerzitách nadnárodních společností, nebo ve specializovaných výzkumných, konzultačních a plánovacích společnostech. Silný důraz je kladen na hodnotu peněz pro jedince i firmu, a na výuku spojenou s praxí jako součástí kariérního postupu. Výuka je založena převážně na počítačových technologiích. Potřeba zajistit evropské pořizovatele „světové třídy“, schopné konkurenčně vstoupit na tento trh.

Tab. 5: Plánování, jaké by mohlo být v nové Evropě

že je tak důležité, aby jej všichni dosáhli, ale protože jeho zajištění je tak drahé a odebírá prostředky ze státní pokladny, nemůže stát pokrýt jeho potřebný rozsah a kvalitu. Univerzity jedenadvacátého století se tak stávají ekvivalentem panelových sídlišť sedmdesátých a osmdesátých let! Skutečnými motory odborného vzdělání budou elitní vzdělávací instituce, vlastněné nadnárodními společnostmi, které se budou soustřeďovat výhradně na tvorbu hodnoty jak pro jednotlivce, tak pro podnik. Učení, založené na počítačové práci a praxi nahradí tradiční učebnu nebo ateliér. Výuka územních plánovačů bude mnohem více členěna do kratších období a bude spolu s plnouúvazkovou prací zcela konkrétně zaměřena na potřeby zaměstnavatele. Tak například ti, kteří budou chtít budovat svou profesionální dráhu jako developeri, začnou s poměrně krátkým studiem základních administrativních oborů, ke kterým později přidají stavebně konstrukční vzdělání, po dalších pár letech si mohou přidat další kvalifikaci např. v oborech souvisejících s EIA apod.

To byl pouze jeden scénář – lze samozřejmě napsat jiné. Evropské perspektivy územního rozvoje (ESDP) mohou například nastínit alternativní budoucí cestu pro plánování a plánovače. Mohou vyžadovat jak podporu konkurenceschopnosti, tak

zajištění regionální vyváženosti a trvale udržitelného rozvoje. Pokud se to podaří, pak půjde o určitou kontinuitu existující kompaktní formy evropských měst, a o eliminaci společenských rozdílů jako hlavního vlivu na kvalitu městského života. Podle mého názoru lze jen těžko říci, zda Česká republika či kterákoliv jiná země (poté, co proběhly dramatické změny v závěrečném desetiletí 20. století) nyní dosáhla nového „rovnoměrného postavení“. Příběh vzájemného vztahu mezi širšími sociálními souvislostmi a vznikajícími prostorovými formami sídel a regionů bude pokračovat tak, aby stanovil obsah a povahu urbánního plánování a plánovačského vzdělání.

Cliff Hague

*School of Planning and Housing
Heriot-Watt University
Edinburgh*

Odkazy:

L.Albrechts, 1991, „Changing Roles and Positions of Planners“, Urban Studies 28(1), pp.123-137.

F.J.C.Amos, M.Davies, R.Groves and P.Niner, 1982, „Manpower Requirements for Physical Planning: A Study Commissioned by the Social Science Research Council 1980-81 „, Institute

of Local Government Studies, University of Birmingham.

N.Bailey, J.Claydon, J.Glasson and M. Higgins (eds), 1999, „The supply of and demand for qualified town planners: second report of the RTPI sponsored project“, Royal Town Planning Institute, London.

Committee on Spatial Development, 1999, „European Spatial Development Perspective“, European Commission, Luxembourg.

C.Hague, 1990, „Planning and Equity in Eastern Europe: Raking through the rubble“, The Planner, 30 March 1990, pp.1 9-21.

C.Hague 1996, „Transforming planning: transforming the planners“, unpublished paper at the 50` anniversary conference, Department of Town and Country Planning, University of Newcastle.

M.Higgins, F.Simpson et.al., 1997, „Work-based learning within planning education“, University of Westminster Press, London.

K.Maier, 1994, „Planning and an Education in Planning in the Czech Republic“, Journal of Planning Education and Research, 13, pp.263-269.

překlad: -lf-